

نقش معرفت رب و معرفت نفس

در حصول سعادت از نظر عرفا

مؤلف:

شکوفه غلامی

سرشناسه	:	غلامی، شکوفه/۱۳۵۲-
عنوان و نام پدیدآور	:	نقش معرفت ربّ و معرفت نفس در حصول سعادت از نظر عرفا / تألیف: شکوفه غلامی
مشخصات نشر	:	گرگان: انتشارات نوروزی، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	:	۱۶۴ ص
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۳۶۴-۱۴۶-۴
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	خداشناسی (اسلام) -- فلسفه
موضوع	:	نفس
موضوع	:	شناخت (عرفان)
رده بندی کتبه	:	۱۳۹۳ ب۸ن۷/ع۸/۲۱۷ BPA
رده بندی دیوبی	:	۱/۴۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۷۶۰

نقش معرفت ربّ و معرفت نفس در حصول سعادت از نظر عرفا

مؤلف: شکوفه غلامی

چاپ: اول-۱۳۹۴

ناشر: نوروزی

مشخصات ظاهری: ۱۶۴ ص

قطع: وزیری

شمارگان: ۱۰۰۰

شماره شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۶۴-۱۴۶-۴ ISBN:

چاپ: نوروزی-۰۱۷۳۲۲۴۲۲۵۸

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

نشانی: گلستان، گرگان، خیابان شهید بهشتی، بازار رضا (ع)، ۰۱۷-۳۲۲۴۲۲۵۸

دورنگار: ۰۱۷-۳۲۲۲۰۰۴۷ آدرس الکترونیکی: Entesharate.noruzi@gmail

سایت انتشارات: www.Entesharate-noruzi.com

تحمید:

حمد و سپاس گرینی را سزا است که بخنده عطاست و پوشنده خطا، صدی که از ادراک خلق جدا و احدی که در ذات و صفات بی همتاست.

حمد و سپاس خدایی که نام او راحت روح است و پیام او مفتاح فتوح، سلام او در وقت صبح، مؤمنان را صبح است و ذکر او مرهم دل مجروح و مهر او بلا نشینان را کشتی نوح.

بارانها! جان ما را صفای خود ده و دل ما را هوای خود، چشم ما را ضیاء خود ده و ما را آن ده که آن به و مگذارد ما را به که و مر...

آمین یا رب العالمین.

فرازی از مناجات خواجہ عبداللہ انصاری.

چکیده:

معرفت نفس یکی از مهم‌ترین و بنیادی‌ترین مباحث علم عرفان است. نفس همان روح و عقل انسان است که دارای مراتب وجودی است. شناخت نفس امری ممکن و میسر است که لازمه معرفت ربّ است. انسان می‌تواند از دو راه آفاقی و انفسی به معرفت ربّ برسد؛ اما چون معرفت نفس همراه با تزکیه است، بیشتر مورد تأکید قرآن کریم، ائمه معصومین (علیهم السلام) و در نهایت عرفان اسلامی قرار گرفته است. از جمله آثار معرفت نفس؛ شناخت مقام خلیفه الهی، شناخت راه‌های رسیدن به خلافت و شناخت مقام و نقش وجود مقدس ائمه اطهار (علیهم السلام) در کسب معرفت ربّ است. انسان به وسیله معرفت نفس، مظهر اسماء الهی می‌گردد. به کرامت خود در عالم هستی واقف می‌شود و در این مسیر به یقین می‌رسد. برای رسیدن به سعادت، وقتی مقام خویش را شناخت باید در مسیر کمال گام بردارد و با صیروت یافتن به مقام شهود الهی برسد. این سرگردانی و صیروت، موجب انقطاع انسان از هر چیزی غیر خدا می‌شود. کسی که به کمال انقطاع رسیده، با حق متحد می‌شود و فناء فی الله می‌گردد. فناء در حق، نقطه کمال انسان است؛ اما این حرکت حدّ یقف ندارد، چون در ذاتی فناء یافته است که لایتناهی است. مهم‌ترین آثار معرفت نفس و معرفت ربّ در سعادت انسان، انقطاع الی الله و اتحاد بالله است که در هر تو بندگی مطلق حق حاصل می‌شود.

کلید واژه:

معرفت نفس، معرفت ربّ، خلیفه الله، کرامت، یقین، انقطاع، اتحاد، سعادت

عنوان	صفحه
مقدمه	۱
بخش اول: مبانی تحقیق	۳
فصل اول: مفهوم شناسی	۴
مفهوم معرفت	۴
۲- مفهوم ربّ	۶
۳- مفهوم معرفت ربّ	۸
۴- مفهوم نفس	۹
۵- مفهوم معرفت نفس	۱۲
۶- مفهوم سادّه	۱۳
فصل دوم: ساز معرفت از نظر عرفا	۱۶
۱- شناخت حقیقت نفس و مراتب آن	۱۶
۱-۱- اقسام نفس در قرآن	۲۰
۱-۱-۱- نفس مسوّله	۲۰
۱-۱-۲- نفس امّاره	۲۰
۱-۱-۳- نفس لوّامه	۲۱
۱-۱-۴- نفس مُلهمه	۲۲
۱-۱-۵- نفس مطمئنّه	۲۳
۲-۱- متعلقات نفس از نظر عرفا	۲۴
۲- امکان معرفت نفس و معرفت ربّ	۲۸
۲-۱- امکان معرفت نفس	۲۹
۲-۱-۱- تأکید قرآن بر تذکر و تأمل در نفس	۳۱
۲-۱-۲- تلازم در معرفت نفس و معرفت ربّ	۳۱
۲-۱-۳- شناخت صفات حق	۳۲
۲-۱-۴- مراتب وجود	۳۳
۲-۲- امکان معرفت ربّ	۳۴
۴- راه‌های تحصیل معرفت ربّ	۳۸
۱-۴- سیر آفاقی	۳۹
۲-۳- سیر انفسی	۳۹

۴۲	۴- موانع معرفت نفس
۴۴	۴-۱- موانع اخلاقی
۴۹	۴-۲- موانع اعتقادی
۵۰	۴-۳- موانع شناختی
۵۳	بخش دوم: تأثیر معرفت نفس بر معرفت رب
۵۴	فصل اول: عوامل کسب معرفت نفس
۵۵	۱- شناخت مقام خلیفه الهی
۵۷	۲- شناخت راه های رسیدن به خلافت
۵۸	۲-۱- رویکرد علمی
۵۹	۲-۱-۱- شناخت اسفار اربعه
۶۲	۲-۲- رویکرد عمل
۶۲	۲-۲-۱- تجاوه
۶۲	۲-۲-۲- تخلیه و تصفیه
۶۳	۲-۲-۳- تحلیه
۶۴	۲-۲-۴- فنا
۶۸	۳-۱- قطب عالم
۶۹	۳-۲- روح هستی
۷۱	۳-۴- رمز اتصال با حق
۷۲	۳-۵- قرآن ناطق
۷۴	۳-۶- هدف آفرینش
۷۶	فصل دوم: متجلی شدن به اسماء و صفات الهی
۷۶	۱- کرامت الهی
۷۹	۱-۱- جنبه های کرامت
۸۱	۱-۲- انواع و اقسام کرامت
۸۳	۲- انسان مظهر اسماء الهی
۸۵	۱-۱- تجلی حق در موجودات
۸۶	۱-۲- جامعیت انسان
۹۲	۳- حصول یقین
۹۴	۳-۱- فضیلت و ارزش یقین
۹۶	۳-۲- راه کسب یقین
۹۹	۳-۳- مراحل و مراتب حصول یقین

بخش سوم: تأثیر معرفت ربّ بر سعادت، از نظر عرفا.....	۱۰۵
فصل اول: نقش معرفت ربّ در کمال نفس.....	۱۰۶
۱- دگرگونی (صیروت) قلب.....	۱۰۷
۱-۱- حقیقت صیروت.....	۱۰۹
۱-۲- مراحل تکامل نفس.....	۱۱۰
۲- مراتب صیروت.....	۱۱۳
۱-۲- صیروت همگانی.....	۱۱۴
۲-۲- صیروت ضمیری.....	۱۱۵
۳- مشاطه.....	۱۲۱
۲-۲- مراقبه.....	۱۲۱
۲-۳- محاسبه نفس.....	۱۲۲
۴-۳- معیبه نفس.....	۱۲۳
فصل دوم: قرب و نزاع (قطعه اوج سعادت انسان).....	۱۲۶
۱- انقطاع الی الله.....	۱۲۶
۱-۱- مفهوم انقطاع.....	۱۲۸
۱-۱-۱- تبتّل.....	۱۲۸
۱-۱-۲- توحید.....	۱۲۹
۱-۱-۳- توکل.....	۱۲۹
۱-۱-۴- افتقار الی الله.....	۱۲۹
۲-۱- انواع انقطاع.....	۱۳۰
۳-۱- مراتب انقطاع الی الله.....	۱۳۳
۴-۱- راههای حصول انقطاع.....	۱۳۷
۱-۴-۱- رفع حجب ظلمانی.....	۱۳۷
۲-۴-۱- ولایت پذیری.....	۱۳۸
۲- اتحاد بالله.....	۱۳۹
۱-۲- مفهوم فنا (اتحاد).....	۱۴۰
۲-۲- درجات یا مراتب فنا.....	۱۴۳
۳-۲- انواع فنا.....	۱۴۶
نتیجه گیری.....	۱۵۰
منابع و مأخذ.....	۱۵۵

رسیدن به سعادت و کمال نهایی انسان، یکی از مهم‌ترین و حتی اصلی‌ترین مباحث عرفانی است. هدف از کمال نهایی انسان، نقطه‌ای است که سعادت فراتر از آن تصور نمی‌شود. در حقیقت، نقطه‌ای است که همه تلاش‌ها و اوج گرفتن‌ها، برای رسیدن به آن است. قرآن کریم، از این نقطه اوج، با واژگانی مانند: «فوز» کامیابی، «فلاح» رستگاری و «سعادت» خوشبختی یاد کرده است.

«وَأَمَّا الَّذِينَ سَعِدُوا فَنُفِيَ الْجَنَّةُ خَالِدِينَ فِيهَا؛ و اما کسانی که خوشبخت شدند، در بهشت جاودانه خواهند بود».

از نظر عرفا، تنها راه و خاستگاه همه کمال‌ها و مقام‌های قوس صعود، عبادت و عبودیت حقیقی حضرت حق است. حضرت امام خمینی (ره) می‌فرمایند:

«باید دانست که عبودیت مطلقه از اعلی مراتب کمال و ارفع مقامات انسانیت است که تنها انسان‌های کامل، می‌توانند از آن می‌برند...»

خداوند در آموزه‌های متعالی، برای بشر، هدف خلقت را عبادت معرفی می‌کند. معرفت نفس سبب تحقق کمال و سعادت انسان است. حضرت علی (ع) می‌فرماید: «کسی که به شناخت خود دست یابد، بزرگ‌ترین رستگاری و پیروزی رسیده است. از آن‌جا که مهم‌ترین هدف خلقت، عبادت و بندگی است، این بندگی تحقق نمی‌یابد، مگر با معرفت نفس؛ زیرا با معرفت نفس، علاوه بر شناخت مقصد، مسیر، مرکب و سرعت را هم می‌شناسند.

معرفت نفس و شناخت کمال و زیبایی‌ها و جذایب‌های برای آنگاه است که کمال را در انسان تقویت می‌کند.

از نظر عرفا، معرفت نفس برای هر انسانی که به دنبال سعادت است، امری ضروری و غیر قابل چشم پوشی است؛ چرا که خود شناسی مقدمه ضروری برای خدا شناسی است. امیرالمؤمنین (ع) فرمودند: «معرفة النفس انفع المعارفین» بنابراین کسی که به دنبال هر معرفتی باشد، باید ابتدا خود را بشناسد.

از آن جا که شناخت خدا، بزرگترین شناخت و معارف است. بنابر این معرفت نفس که مقدمه معرفت رب است، لازم و ضروری است. به همین دلیل پیامبر اسلام (صلی الله و علیه وآله) فرمودند: «من عرفه نفسه فقد عرف ربّه»

انسان با کاویدن خویش و رسیدن به خودشناسی حضوری، خود را موجودی وابسته و فقیر محض می‌یابد. موجودی که همه احوال او اعم از حیات، علم، قدرت، محبت، اراده و همه اوصاف و افعالش وابسته به موجودی بی نیاز و نامتناهی است، پس خود را نیازمند و وابسته صرف می‌بیند. می‌فهمد که از خود هیچ ندارد و این نوع معرفت، یک حرکتی است به سوی خدا و تحصیل قرب او و در نتیجه فنا فی الله. انسان هر چه دارد خود را وابسته تر و نیازمند تر بیابد، در حقیقت به بقاء رسیده است؛ زیرا متصل می‌شود به ما بودی که فنا ناپذیر است و بی نهایت.

خودشناسی، موجب خود بازی است؛ چرا که انسان با تکیه بر علم حضوری، به دنبال امیال و خواسته‌های عبق و بایدار خود می‌رود. استعدادهای اصلی را برای رسیدن به غایت اصیل پرورش می‌دهد. قابلیت‌های تبعی و خواهش‌های نفسانی را کنار می‌زند.

مهم‌ترین نقش معرفت نفس، شناخت غایت و ردی انسان است؛ یعنی مقصد حرکت را به انسان نشان می‌دهد. غایت وجودی انسان از نظر عرفا، خدا و رسیدن به قرب اوست. معرفت نفس علاوه بر معرفت ربّ، (مقصد) انسان به مسیر را به دنبال دارد؛ یعنی افعال، اعمال و افکاری که در رسیدن به مقصد مؤثر است به انسان می‌شناسد.